usporedni intervju

IVICA MAŠTRUKO

Prvo moram reći da nisam vjernik, prema tome na osobnoj razini meni je sasvim svejedno je li Stepinac blaženik ili svetac. Odnos prema tome imam kao i prema dodjeli Ordena kralja Tomislava nekim dužnosnicima ili kao prema dodjeli nekome Nobelove nagrade za mir.

Dakle, imam i osporavanja i prihvaćanja. Međutim, za mene je relevantan ovaj politološki i sociološki aspekt te promocije, odnosno proglašenja Stepinca svetim. U svakom slučaju, jesu li neke župe unutar Katoličke Crkve dobile ime blaženog Alojzija Stepinca stvar je Katoličke Crkve, jasno i njihovih župa, ja u to ne ulazim. Ali nije nevažno nosi li neka škola ili druga javna ustanova ime Stepinac, jer se u tom dijelu to pretvara u političko pitanje.

▾ Kako komentirate zajedničku komisiju, a koja je osnovana na inicijativu pape Franje?

- Ta komisija neće dati ništa novog, niti će moći donijeti bilo kakve zaključke. Naime, Katolička Crkva ostat će pri svojim stavovima jer je zapravo proces proglašenja Stepinca svetim završen i čeka se samo odluka pape Franje. S druge pak strane, osporavanja Srpske pravoslavne Crkve neće prestati, dakle, svatko će ostati pri svojemu. Jedino u čemu postoji mogućnost da se slože u zaključima, s obzirom na to da su jedna i druga crkva na antikomunističkim pozicijama, jest mišljenje o neprimjerenom pravosudnom postupku protiv Stepinca na sudu poslije rata. Oko svega ostalog o Stepincu neće se složiti. Što se, pak, tiče odnosa Katolička Crkva - Pravoslavna Crkva, u svakom slučaju treba imati na umu da put do suradnje ili bližih kontakata između Katoličke Crkve i Ruske pravoslavne Crkve kao najznačajnijeg predstavnika pravoslavlja vodi i preko Beograda. Dakle, to je bitan faktor. I dakako da jedan pokušaj suradnje i poboljšanja odnosa između Rima i Moskve, jedna od tih usputnih stanica, jest i Srpska pravoslavna Crkva.

▾ Dakle, nekakav kompromis oko Stepinca nije izgledan?

- Ne, nema tu kompromisa. Već sam rekao da će jedna i druga strana zadržati svoj stav o Stepincu, jedino u čemu će se složiti jest pitanje pravosudnog procesa.

▾ Ali morat će donijeti neki zaključak...

- Zaključak komisije bit će da su se prezentirali stavovi i jedne i druge strane. Predstavnici Katoličke Crkve reći će to i to, nakon toga predstavnici Srpske pravoslavne Crkve to i to, i onda će zaključiti da se slažu oko toga da nije bio pravedan postupak. Argument Srpske pravoslavne Crkve, bez obzira na to kako je tekao proces, ostat će da je Stepinac bio vojni vikar oružanih snaga NDH, da je predsjedao komisiji za prekrštavanje, da je odgovoran za ponašanje cjelokupnog svećenstva hrvatske Katoličke Crkve u to vrijeme, i oni od toga neće odustati.

PIXSELL

KOMISIJA NEĆE RIJEŠITI PRIJEPORE

Bez obzira kako tumačili, interpretirali i vrednovali njegove pokušaje spašavanja pojedinačnih Srba, ne može se osporiti da njegove dobre namjere na žalost nisu urodile plodom i nisu rezultirale djelovanjem na promjeni njegovih stavova prema NDH i postupcima koji su bili predmet sudenja Stepincu, kao što je skrivanje ratnih zločinaca u Kaptolu.

▾ Rekli ste, u medijskim istupima oko Stepinca, da je riječ o stepinizaciji Crkve u Hrvatskoj?

- Da, rekao sam da će se to nastaviti, jer klima u Hrvatskoj je takva. Kritičke analize unutar Katoličke Crkve, ne samo o svetosti nego i o ukupnom djelovanju Stepinca - nema. Ali nije to samo unutar Katoličke Crkve. Pogledajte povjesničare. Pogledajte broj spomenika koji se podižu u Hrvatskoj vezani uz Stepinca. To je doduše i jedan pritisak na Svetu Stolicu. Pogledajte koliko je župa s imenom Alojzija Stepinca. Dakle, taj proces stepinizacije Hrvatske neće se zaustaviti.

▾ Hoće li Stepinac uopće biti kanoniziran u "mandatu" pape Franje?

- Mislim, što se tiče samog Pape, da on pitanje Stepinca ne drži svojim prioritetnim poslom i vjerujem da bi on to još neko vrijeme mogao odgađati...

▾ Dok ne ode u mirovinu...?

- Možda. No, unutar Katoličke Crkve nastavit će se lobiranje na sve moguće načine da se Stepinac i službeno proglasi svetim.

▾ Koliko bi dugo pritom komisija mogla raditi, imaju li neke rokove, godinu, dvije...?

- Imaju neke rokove, ali, ponavljam, ne očekujem rezultate. Uostalom, ni druge komisije, uključujući i one formirane na državnim razinama, koje bi trebale ustanoviti povijesnu istinu, teško da mogu dati neke konkretne rezultate. Jer povijesne prijepore, niti išta drugo, uključujući i Stepinca, ne mogu riješiti nikakve komisije, povijest treba ostaviti povjesničarima.

Dakle, papa Franjo može odluku odgoditi i čekati. Za to vrijeme će iz Hrvatske katoličke crkve biti sve veći i jači pritisak na kongregacije i samoga papu da takvu odluku čim prije donese. Radi se zapravo o tome, što se, u jednom broju slučajeva, ne radi samo o nastojanju da netko treba biti proglašen svetim već se često radi o stjecanju nekakvih poena kod građanstva od strane onih koji taj postupak potiču, organiziraju, predlažu i za njega se zalažu. Oni koji predlažu stječu poene zato što su uspjeli da netko bude proglašen blaženikom i svecem. Dakle, ništa novoga pod kapom nebeskom.**(D.J.)**

(Prof.dr. **Ivica Maštruko**, zadarski sociolog religije, posljednji jugoslavenski ambasador u Vatikanu i prvi hrvatski veleposlanik pri Svetoj Stolici) ■

IVICA MIŠKULIN

Premda je kanonizacija bl. Alojzija Stepinca načelno vjersko pitanje, teško se oteti dojmu de je "slučaj Stepinac" na neki način i političko pitanje. Kako komentirate cijelu situaciju?

- Naravno da proces proglašenja kardinala Alojzija Stepinca svetim, ili njegovu kanonizaciju, treba, u ovom trenutku s posebnom pažnjom, gledati i kao političko pitanje. Zapravo, sve u svezi sa Stepincem uvijek je bilo u uskoj vezi s politikom. Primjerice, početkom 1992., upravo zbog ocjene da ne bi bilo u skladu s "političkim trenutkom", predsjednik Franjo Tuđman i Sabor Republike Hrvatske nisu pristupili poništenju kaznenog procesa protiv Stepinca, o čemu sam nedavno pisao. Jasno da samo pitanje njegove svetosti, iako o tome odlučuje jedino Papa, zapravo ne bi trebalo biti upitno. S jedne strane, stotine dokumenata, uglavnom dostupnih, nedvosmisleno upućuju na zaključak da je Stepinac pokazao iznimno čovjekoljublje tijekom Drugog svjetskog rata, koje se ponajviše očitovalo u stalnim naporima usmjerenim k spašavanju nevinih ljudi (Hrvata, Srba, Roma, Židova i drugih), a koji su postali metom ustaške i nacističke politike rasnog preustroja Europe. U tom smislu, Stepinac je bio mnogo upornji i mnogo uspješniji u usporedbi s drugim katoličkim prelatima Europe (primjerice onima iz Francuske ili Slovačke). To mu sada, iako nevoljko, priznaju i dežurni kritičari, koji više javno ne istupaju s platforme apsolutne negacije svega što je radio, nego propitkuju je li mogao učiniti više. Kao da je Stepinac bio na čelu neke respektabilne vojne sile koja je Pavelića mogla prisiliti na popuštanje! Naprotiv, sve upućuje na nesumnjiv zaključak da je u iznimno složenim okolnostima učinio ono što je mogao. Također, potpuno se u aktualnim diskusijama smeće s uma da je Stepinac odavno beatificiran, tj. proglašen blaženim, što je "prvi korak" u proglašenju svetim. Nepojmljivo je da bi se blaženim proglasio čovjek koji je djelovao nasuprot temeljnim postulatima kršćanstva, tj. konceptima oprosta i milosrđa.

▾ U kojoj je mjeri Stepinac, odnosno proces njegove kanonizacije, 'kolateralna žrtva' odnosa dviju crkava, Pravoslavne i Rimokatoličke?

- Dakle, u aktualnom političkom trenutku treba tražiti odgovor na pitanje zašto kardinal Stepinac još nije proglašen svetim. Prema svemu sudeći, i imajući na umu da je riječ tek o pretpostavci, proces Stepinčeve kanonizacije vjerojatno je postao određenom kolateralnom žrtvom, nazovimo ih za ovu priliku tako, aktualnih svjetovnih napora pape Franje. Jorge Mario Bergoglio, ili prva osoba iz Latinske Amerike na Petrovoj stolici, snažno je orijentiran prema uspostavi što bližih dodira prema pravoslavnim crkvama, u prvom redu Ruskoj i Srpskoj pravoslavnoj Crkvi (SPC). Papa Franjo je nedvosmislen i iskren zagovornik ekumenizma i koncilijantnosti te njegovo djelovanje snažno podsjeća na slične napore koje je činio papa Pavao VI. kada je političkom "istočnog otvaranja" pokušao pronaći nekakav model suživota Katoličke Crkve i komunističkih režima istočne i jugoistočne Europe. Kako nekad, tako i sad - papinu dobru vjeru komunisti su tad iskoristili u propagandne svrhe i, u konačnici, kupili nešto vremena, dok SPC, i dalje ostajući vjeran tendencioznoj kritici svega što je Stepinac činio i tijekom Drugog svjetskog rata i poslije, lukavo i samo naizgled pokazuje želju za uspostavom dijaloga s Katoličkom Crkvom. Unatoč svom pozivanju na dijalog i zajedništvo cjelokupnog kršćanstva, niz dokumenata i javnih istupa pokazuje da čelni ljudi SPC-a ni malo nisu promijenili mišljenje o Stepincu, pa ga i dalje drže za glavnog ideologa ustaške politike nacionalne i rasne isključivosti. Kako se meni čini, SPC neće još dugo moći računati na dobrohotnost pape Franje.

GORAN JAKUS/PIXSELL

NIJE UPITNA SVETOST, NEGO POLITIKA

▾ Neki mediji pišu da će papa Franjo odugovlačiti proces kanonizacije. Govori se i da je osnutak mješovitog povjerenstva zakomplicirao situaciju. Kako sve to komentirate?

- Papa Franjo se, dakle, odlučio za oprezan pristup kanonizaciji kardinala Stepinca. O tome svjedoči i odluka o osnutku posebne mješovite hrvatsko-srpske komisije čija je jedina zadaća, nasuprot dosta raširenom mišljenju u javnosti, isključivo jednoznačna. Komisija ima zadatak evaluacije novih i reevalucije do sada rabljenih relevantnih dokumenata te iznijeti stručni sud o Stepinčevu djelovanju tijekom Drugog svjetskog rata. Dakle, komisija nema ovlasti zapravo same kanonizacije. Meni je nemoguće zamisliti da će komisija doći do nekih posebno novih uvida i spoznaja pa se sigurnom okladom može smatrati potvrda i sada postojećeg suda, odnosno o tome da je Stepinac, nehumanom vremenu usprkos, djelovao u skladu s načelima humanosti. Konačno, iz svega bi se moglo zaključiti da će papa Franjo nakon ljeta ove godine, odnosno nakon što komisija zaključi rad i podnese izvještaj, presjeći gordijski čvor i donijeti odluku o proglašenju svetim. Pritom, dopuštam da će se Papa potpuno autonomno odlučiti za "najpogodniji mogući trenutak" donošenja odluke. Takav korak ne samo da bi udovoljio željama i htijenjima vjernika u Hrvatskoj nego bi predstavljao i snažan udarac raširenoj politizaciji Stepinčeva djelovanja.**(D.J.)**

(Dic. dr. sc. **Ivica Miškulin**, izvanredni profesor na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu) ■

kolumna

POD REFLEKTOROM

Piše: Milivoj **PAŠIČEK**

Izborna trgovina

Lokalna izborna utrka je krenula, a s njom i razni obračuni i optužbe, bušenje guma, pa čak i fizičke prijetnje. Utrka je lokalna, ali mnogi se konci vuku iz nacionalnih fotelja, iz kojih vladajući, ovaj put HDZ i Most, žele na sve moguće načine pridobiti što više općina, gradova i županija. Zbog toga je trkalište već užareno, iako je još dug put do cilja, ali se vladajući ne štede lokalno, gdje u nekoliko općina, gradova i županija idu i jedni protiv drugih. Za europsku praksu nevjerojatno. A još je zanimljivije ponašanje koje nacionalno vladajući manifestiraju na lokalnim izborima gdje trguju i surađuju, te idu na izbore ruku pod ruku i sa svojim najljućim suparnicima, gotovo neprijateljima.

Jer Vlada za sve krivi bivšu vladu, i saborski zastupnici za sve krive bivše zastupnike, a lokalno koaliraju s njima. Sporazum je očito model balkanske krčme - trgovina zbog profita, svatko sa svakim samo da bi se osvojila vlast. Jer HDZ koalira s HNS-om u više gradova i više općina, a prstom upiru u njihovu vladu i njihove ministre da nisu ništa valjali. U Bjelovaru tako HDZ ide s HSS-om, u Vukovarsko-srijemskoj županiji Most sa SDP-om... U Zagrebu partner HDZ-a Darinko Kosor gura za gradonačelnicu Sandru Švaljek, a Bruna Esih, saborska zastupnica s HDZ-ove liste, kreće protiv HDZ-ovog kandidata Drage Prgometa. A ta pohlepa za vlašću ide tako daleko da je nalik pravoj političkoj prostituciji, jer Reformisti u Međimurju, zamislite, koaliraju s HNS-om iz kojeg su istupili i registrirali novu stranku. Svi ti hrvatski politički izborni specijaliteti u koje se ulazi bez srama, jer koga briga za moral, opet su otvorili pitanje žurne promjene izbornog zakona. Doima se kako su ovo posljednji "trgovački" izbori na kojima zakon dopušta takvu nemoralnu trgovinu i varanje birača. Može se to čuti iz stranaka koje već bruse ideje za novi izborni zakon, a čini se kako bi se prema njemu moglo glasovati već na sljedećim parlamentarnim izborima. Što se nudi? Kako će proći veliki, a kako mali? Pitanja koja valja staviti na stol ima mnogo. Tako valja riješiti može li netko, poput kakvog komunističkog vođe,

Za očekivati je da će novi izborni zakon načiniti bar jedan demokratski iskorak...

biti doživotno načelnik, gradonačelnik ili župan. Broj mandata svakako bi valjalo ograničiti. Ili, treba li lokalnim čelnicima paralelno omogućiti i udobnu saborsku fotelju. Odgovor bi trebao biti - ne! Jer, oni već obnašaju izvršnu vlast. Bit će, naravno, teško doći do pravih rješenja, jer HDZ, SDP, Most..., svatko ima svoju viziju izbornog sustava. Vruća tema su izborne jedinice, gdje su HDZ i Most na suprotnim stranama, jer se Most zalaže za njihovo smanjenje. Neki su s pravom za to da se uvede još više preferencijalnih glasova za izbore u Sabor. Predlažu se tri. Ali, narod želi u Saboru sposobne, a ne podobne, želi zastupnike koji će biti više odgovorni onima koji su ih izabrali, a ne poslušnici stranačkog vodstva. Zato bi trebalo uvesti preferencijalno glasovanje bez cenzusa, gdje ni predsjednik stranke ne bi imao sigurno mjesto, bez obzira na to što je prvi na listi. Ali, demokracija u Hrvatskoj za to još nije zrela, jer vlast je slaba, i teško je očekivati takav iskorak.

I izborni prag od pet posto valjalo bi mijenjati, kako bi u Saboru bila pravednija zastupljenost. U EU je on od dva do četiri posto. Primjerice, čak 26 posto građana 2011. godine u nas nije imalo svog zastupnika, jer ih je više od 606 tisuća glasovalo za liste koje nisu prešle prag. Problem je i što danas glas svakog građanina ne vrijedi jednako. Bira se po 14 zastupnika iz svake izborne jedinice, iako neke imaju i 30 posto manje birača! Zbog onemogućavanja trgovina svake vrste u predizbornim koalicijama zakon bi morao reći da je to nedopustivo. Jer u poštenoj utakmici svaka se stranka sama mora svojim programom izboriti za mandat, svaka bi trebala sama prijeći izborni prag. Birači žele glasovati za jedinstven politički program stranke. Ovako, trgovinom, veliki u Sabor dovuku male, a potom su ti mali ponekad u mogućnosti i da sudjeluju u obnašanju najviše izvršne vlasti, što ne samo da je krajnje nepravedno, nego je i nemoralno i izdajnički prema glasačima, narodu.